

Apparaat voor een “Groene Geschiedenis”

Nieuwe publicaties

Nederland en België

Internationale verwevenheid van het voedselsysteem

Agrarische geschiedenis is moeilijk te beoefenen zonder kennis van de hedendaagse agrarische problematiek. Landbouw wordt tegenwoordig steeds meer benaderd vanuit voedsel (waar het in het verdere verleden heel wat meer was dan dat).

De duurzaamheidsambities zoals die in Nederlandse beleidsvoornemens en internationale afspraken liggen besloten, vragen om veranderingen in de manier waarop we in Nederland voedsel produceren en consumeren. Dat is geen eenvoudige opgave. Veranderingen in de productie en consumptie van voedsel zijn niet slechts technisch van aard: zij vragen iets van de Nederlandse burger en de samenleving. Bovendien is de productie en consumptie van voedsel in Nederland onlosmakelijk verweven met het buitenland.

Ook die verwevenheid maakt het complex te sturen op de gewenste veranderingen.

Met deze publicatie willen we inzicht bieden in wat de internationale verwevenheid betekent voor de ruimte die de overheid heeft om te sturen op de ontwikkeling van het voedselsysteem. Daarbij staan de sociaal-maatschappelijke overwegingen die hierbij een rol spelen centraal. Voor het Sociaal en Cultureel Planbureau is dit een relatief nieuw onderwerp en we hebben er daarom voor gekozen om experts uit te nodigen om op verschillende aspecten van de internationale verwevenheid van het Nederlandse voedselsysteem te reflecteren. De bijdragen richten zich op 1) de relatie tussen de kwaliteit van leven in Nederland en elders via het voedselsysteem, 2) relevante ontwikkelingen in de Europese beleidscontext die van invloed zijn op de mogelijkheden om richting te geven aan het voedselsysteem, en 3) de verschillende perspectieven die mensen vanuit hun verschillende rollen in de Nederlandse samenleving op de verwevenheid van het voedselsysteem kunnen hebben.

Aan de hand van deze bijdragen eindigt de publicatie met een slotbeschouwing op de richtinggevende keuzes voor de toekomst van het voedselsysteem. Hoezeer moet er worden ingezet op extensivering of juist intensivering van de landbouw in Nederland? Welke rol is daarin weggelegd voor de veehouderij? In hoeverre moet de Nederlandse overheid zich richten op verdergaande globalisering of europeanisering? En welke rol is daarbij weggelegd voor de markt? Gezamenlijk dragen de afzonderlijke essays in de bundel bij aan een integraal perspectief op het voedselsysteem met aandacht voor de kansen en beperkingen die voortkomen uit de internationale verwevenheid van productie en consumptie van voedsel.

Van der Heide, Arjen (Ed.). (2024). *Tien essays over de internationale verwevenheid van ons voedselsysteem*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Vernieuwende landschapsgeschiedenis

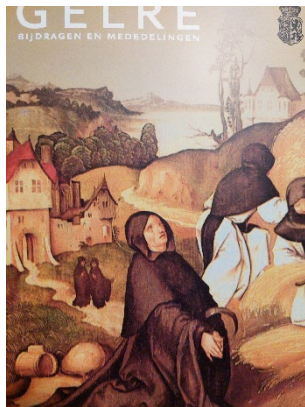

Het jongste *Jaarboek van het Sociaal-Historisch Centrum voor Limburg* is een juweeltje geworden. Het opent met een artikel over de betekenis van Hans Renes voor het historisch-geografisch onderzoek van Limburg. Daarna volgen er artikelen over Limburgse landschapsgeschiedenis waarop hij trots zou zijn geweest. De landschapsgeschiedenis wordt op allerlei verschillende en vooral originele wijze belicht. Voor leden van onze Vereniging die zelf ook onderzoek willen doen, of zich voor het landschap interesseren een must. Het eerste artikel kijkt naar het Limburgs landschap op basis van vaandels; het tweede op basis van briefhoofden. Het derde is een voorbeeldige studie naar het fiscale

landschap op basis van de grondbelasting in het Land van Valkenburg tot 1794 (met fraaie grafieken). Het vierde is een studie naar de Vlikerwaterlossing als waterhuishoudkundige uitdaging. Het vijfde is een smakelijk verhaal hoe de aanduiding berglandschap vervangen is door heuvellandschap. Het zesde artikel gaat over natuursbescherming. Het zevende kijkt naar wat het betekent om te leven in de Limburgse mijnstreek (vanaf 1900). Het achtste artikel kijkt naar het landschap vanuit erfgoed en klimaatadaptatie met een oproep om gebruik te maken van cultuurhistorische kennis. Zoals gezegd, een uniek en baanbrekende aflevering.

Randeraad, Nico, & Roosen, Joris (Eds.). (2024). *Jaarboek 2024. Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg* (Vol. LXIX). Sociaal Historisch Centrum voor Limburg: Maastricht.

Naoberschap

In het Historisch Jaarboek voor Gelderland staat een mooi artikel van Eveline Rombouts over *naoberschap*. Zij gaat hierin na waarvoor dit begrip werd gebruikt rond 1900, in de jaren vijftig en recent. Rond 1900 wordt er vooral naar gekeken als plattlandsgebruiken die behouden dienen te blijven en die onder invloed van modernisering en verstedelijking dreigen te verdwijnen. In de jaren vijftig zijn het met name de Wageningse plattlands sociologen die er meewarig nakijken, het als teken van collectief gevoel zien, dat in hun ogen moet verdwijnen en zal verdwijnen voor een individualistische inslag. Thans wordt het begrip politiek gebruikt – in het kader van veranderingen in de verzorgingsamenleving die opgevolgd zou moeten worden door een participatiesamenleving met meer plaats voor vrijwilligerswerk; of in het kader van het nieuwe plattlandsgevoel met wederom een afzetten tegen de “vreemde”, individualistische stad. Zij plaatst vraagtekens bij het Nedersaksisch karakter van *Naoberschap*; en ook bij het inclusieve karakter ervan. Zodoende breekt ze het concept nog meer open.

Rombouts, Eveline. (2025). Naoberschap. Een gebruik met veel gezichten. Verschuivende visies op het Achterhoekse naoberschap sinds eind 19e eeuw. In Dolly Verhoeven (Ed.), *Bijdragen en*

Mededelingen Gelre. Historisch Jaarboek voor Gelderland (Vol. 115, pp. 163-192). Arnhem: Vereniging Gelre.

Boeren roeren zich. Een vroege analyse van de recente boerenprotesten

Nederlandse boeren zijn slim, goed opgeleid en werken binnen strikte milieuregels. Wat verklaart dan de boerenopstand die in 2019 begon? Het bracht het land bijna op de knieën, leidde tot de grootste post-oorlogse verschuiving in de verkiezingen en zette een internationale boerenbeweging in gang. Hoe kon zo'n alomtegenwoordig chemisch element, stikstof, zo'n grote impact hebben op boeren, de Nederlandse politiek en uiteindelijk de biodiversiteitsrichtlijn van de Europese Commissie? De opstand leidde tot een sterke aanwezigheid van boerenkwesties in het parlement en een nieuwe dynamiek in het debat over maatschappelijke veranderingen op het platteland, landbouwbelangen en natuurbehoud. Dit artikel geeft een overzicht van de gebeurtenissen die leidden tot de boerenopstand, de connectie met eerdere bewegingen en de langdurige gevolgen. De auteur gebruikt een psychologische theorie van Daniel Kahnemann om uit te leggen dat angst voor een geringe korte termijnverlies effectief handelen om lange-termijn schade te voorkomen, in de weg zit.

Siegmann, Arjen. (2024). The farmers' revolt in the Netherlands: Causes and consequences. *European View*, 23(2), 156-166.

Boerenpartij en populisme

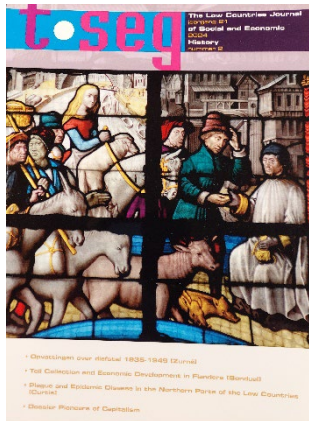
Populisme is al minstens twee decennia een van de meest gebruikte en bedachte concepten in de politieke wetenschappen. In de politieke wetenschap heeft de conceptualisering van de term geleid tot een inzichtelijke, zij het enigszins repetitieve discussie tussen en binnen verschillende 'scholen', die elk hun eigen begrip van populisme postuleren: als een (dunne) politieke ideologie, als een politieke logica of als een politieke stijl – om maar drie prominente te noemen.

Historici hebben daarentegen slechts in beperkte mate deelgenomen aan deze relevante discussie. In plaats van een a priori conceptualisering of operationalisering van populisme, baseert een aanzienlijk aantal historische studies zich ofwel op historische actoren die zichzelf als populisten definiëren, of neigen ze ernaar de term op een vage en intuïtieve manier over te nemen zonder veel conceptuele of theoretische motivatie.

Deze discrepantie tussen de sociaalwetenschappelijke en historische populismeonderzoek vraagt om een betekenisvol interdisciplinair gesprek dat populisme ziet als een moderne politieke ervaring en faculteit, voorbij het hedendaagse populistische moment van de 21ste eeuw. Dit hoofdstuk analyseert populisme op het snijvlak van historisch onderzoek en de door politieke wetenschap geïnitieerde conceptualiseringen, door het historische geval van de Nederlandse Boerenpartij in de naoorlogse decennia te onderzoeken. De auteurs komen tot de conclusie dat de Boerenpartij alleen populistisch is te noemen in termen van politieke stijl: antagonistisch, taboedoorbrekend in optredens, en het idee van een crisis uitdragend.

Tunderman, Simon, De Jonge, Leonie, & Couperus, Stefan. (2022). Studying Populism at the Intersection of Political Science and Political History. The Case of the Boerenpartij in the Netherlands, 1950s–1970s. In Carlos Domper Lasus & Giorgia Priorelli (Eds.), *Combining Political History and Political Science. Towards a New Understanding of the Political* (pp. 185-206): Routledge

Kapitalisme en plattelandontwikkeling in de Vroegmoderne Tijd

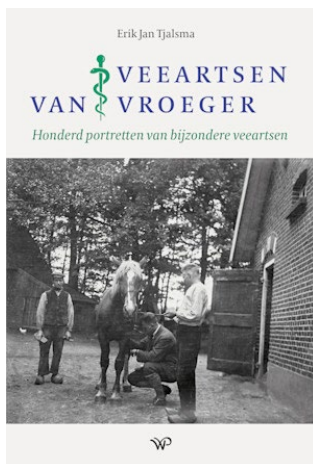

In de tweede aflevering van het *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geschiedenis* 2024 is een discussie-debat afgedrukt naar aanleiding van het boek Prak, Maarten, & Van Zanden, Jan Luiten. (2022). *Pioneers of Capitalism: The Netherlands 1000–1800*. Princeton: Princeton University Press. Het platteland (en de landbouw) spelen hierin een belangrijke rol. Maïka de Keyzer levert commentaar op het beeld dat de auteurs daarvan schetsen. Zij vindt dat beeld van de ontwikkeling van het platteland te rooskleurig en diept uit dat de overgang naar een specialisatiemodel voor de boeren en een sterkere afhankelijkheid van de markt niet voor iedereen mogelijk en wenselijk wens. Zij laat zien dat andere gebieden in de Nederlanden niet die ontwikkeling naar

marktafhankelijkheid doormaakte (althans niet in zo sterke mate, met de markt waren ze in deze regio natuurlijk wel) zoals de Kempen en dat die teruggang van de achttiende eeuw beter doorliepen dan de meer kapitalistische regio's. Prak en Van Zanden beamen dat in hun repliek, maar zeggen dat zij juist de nadruk hebben willen leggen op de ontwikkeling van het nieuwe dat uiteindelijk dominant werd. De Keyzer wil juist meerder ontwikkelingspaden voor het verleden aangeven om zo ook meer ontwikkelingspaden voor de toekomst te hebben.

De Keyzer, Maika. (2024). Rural Vulnerability and the Ambiguous Legacy of Capitalism Reassessing the Impact on Countryside Development in the Transition Period to Capitalism. *TSEG*, 21(2), 149-158.

Veeartsen – een lange termijngeschiedenis met nadruk op Nederland

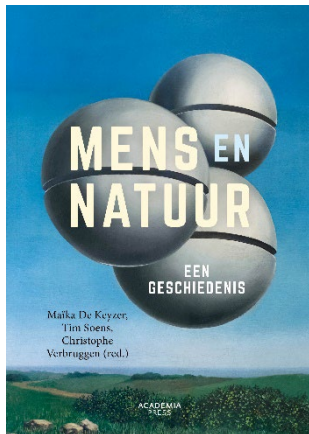
Voordat het beroep van veearts bestond, waren het lieden van diverse pluimage die zich bezighielden met het behandelen van zieke dieren. Sommigen schreven hun bevindingen op en kregen zo een plaats in de geschiedenis. Anderen vielen op door een bijzondere levensloop of verdiensten voor de maatschappij. Veeartsen van vroeger bevat korte biografieën van meer dan honderd veeartsen. Samen geven zij een mooi beeld van de geschiedenis van de diergeneeskunde.

In het eerste deel komen vooral de mondiale (voorlopers van) dierenartsen aan bod: van Urlugaledinna, de Sumerische diergenezer, via pioniers en stichters van veeartsenijscholen tot en met de enige veterinaire Nobelprijswinnaar. Het tweede deel laat zien hoe de het beroep van dierenarts zich binnen Nederland heeft ontwikkeld: van hoefsmidpaardendokter en

vee, via bijzondere praktici tot veterinaire specialisten. Voor bijna alle beschreven dierenartsen geldt dat zij ook in de praktijk hebben gewerkt

Tjalsma, Erik Jan. (2024). *Veeartsen van vroeger. Honderd portretten van bijzondere veeartsen*. Walburg Pers. ISBN9789464564235

Nieuw Nederlandstalig Handboek Milieu en ecologische geschiedenis

Onze relatie met de natuur om ons heen is, op zijn zachtst gezegd, ingewikkeld. Mensen gingen niet plots een bedreiging vormen voor het leven op aarde nadat ze er eeuwenlang mee in harmonie hadden geleefd. Verschillende ideeën over de omgang met de natuurlijke omgeving - sommige duurzaam, andere ronduit desastreus - hebben altijd naast elkaar bestaan. We waren er ons al verrassend vroeg van bewust dat ons handelen een nefaste impact kon hebben op de natuur. Maar die bezwaren werden geregeld aan de kant geschoven.

Deze inleiding tot de milieugeschiedenis helpt de lezer te begrijpen hoe onze hedendaagse problematische omgang met de natuur en ons milieu tot stand is gekomen. Het is een introductie tot het recente onderzoek naar de relatie tussen mens en natuur doorheen de eeuwen, in de Lage Landen en ver daarbuiten.

Klik [hier](#) voor een indruk van de inhoudsopgave en het boek.

Keyzer, Maïka de, Soens, Tim, & Verbruggen, Christophe. (2024). *Mens en natuur : een geschiedenis* (Eerste druk ed.). Gent, België: Academia Press.

Buitenland en algemeen

Voeding, consumptie en productie. Een wereldwijd systeem met veranderende grenzen

De laatste jaren wordt in toenemende mate de ketenbenadering toegepast om te laten zien dat consumptie en productie elkaar beïnvloeden. Dit artikel is één van de basisartikelen van deze benadering.

Gedurende de afgelopen 600 jaar hebben *commodity frontiers* – processen en locaties van de opname van hulpbronnen in de uitbreidende kapitalistische wereldeconomie – steeds meer land, steeds meer arbeid en steeds meer natuurlijke hulpbronnen opgenomen. In dit artikel stellen wij dat het bestuderen van de wereldgeschiedenis van het kapitalisme door de lens van *commodity frontiers* en het gebruik van *commodity regimes* als analytisch kader cruciaal is voor het begrijpen van de oorsprong en aard van het kapitalisme, en daarmee van de moderne wereld. Wij beweren dat *commodity frontiers* het kapitalisme identificeren als een proces dat geworteld is in een ingrijpende herstructurering van het platteland en de natuur. Ze verbinden processen van extractie en uitwisseling met degradatie, aanpassing en verzet in de plattelandranden. Het rekening houden met de enorme verscheidenheid aan actoren en plaatsen die betrokken zijn bij deze geschiedenis is een belangrijke uitdaging in de

sociale wetenschappen, en een uitdaging waaraan de wereldgeschiedenis cruciale inzichten kan bijdragen.

Beckert, Sven, Bosma, Ulbe, Schneider, Mindi, & Vanhaute, Eric. (2021). Commodity frontiers and the transformation of the global countryside: a research agenda. *Journal of Global History*, 16(3), 435-450. doi: 10.1017/S1740022820000455

Video-essay

Podcast

Websites